

Drabancz Áron – Marosi Anna – Palicz Alexandr

Hitelezés válsághelyzetben – 2008 vs 2020

Lending in crisis – 2008 vs 2020

Összefoglalás

Tanulmányunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy miért és mennyiben térnek el a 2008-as krízis, illetve a 2020-as koronavírus-válság kitörését követő hazai hitelezési folyamatok. 2008-ban a fiskális és monetáris politikai mozgástér, valamint a makroprudenciális eszköztár hiánya, és az addigi egészségtelen szerkezetű hitelezés a bankrendszer prociklikus viselkedéséhez és a hitelezés visszafogásához vezetett, elmélyítve a reálgazdasági válságot. A 2020-as krízis ugyanakkor jóval stabilabb makrogazdasági helyzet, kevésbé kockázatos szerkezetű hitelállomány, illetve egy kialakult, átfogó szabályozói keretrendszer mellett érte hazánkat. Mindez azt eredményezte, hogy a hitelállomány összességében a reálgazdaság visszaesése ellenére is bővült a válságot követő időszakban. A kedvező hitelfolyamatokban kiemelten jelentős szerepe volt a nagyvolumenű garancia- és hitelprogramoknak és a törlesztési moratóriumnak is, amit a bankok hitelezési kapacitásának fenntartását elősegítő makroprudenciális intézkedések is támogattak.¹

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: G20, H12

Kulcsszavak: koronavírus-válság, hitelezés, krízismenedzsment

Summary

In our study, we analyse why and how much the Great Financial Crisis of 2008 and the post-Covid trends in lending differ in Hungary. In 2008, the lack of monetary and fiscal room for manoeuvre, coupled with the missing macroprudential framework and the unhealthy lending structure caused a credit crunch, which amalgamated the procyclical nature of the banking

---

DRABANCZ ÁRON, MNB elemző, (drabancza@mn.b.hu), MAROSI ANNA, MNB közgazdasági elemző, (marosia@mn.b.hu), PALICZ ALEXANDR, MNB közgazdasági elemző, (palicza@mn.b.hu).

sector and resulted in the deepening of the economic downturn. When the Covid-crisis arrived however, Hungary had a significantly sounder macroeconomic and lending structure, and a complex, developed macroprudential framework. All of this helped to underpin credit dynamics during the economic downturn. The large volume of guarantee and loan programmes and the payment moratorium played a pivotal role in this positive outcome, which was also supported by macroprudential measures maintaining the lending capacity of banks.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: G20, H12

Keywords: coronavirus crisis, lending, crisis management

BEVEZETÉS

2020 elején az egész világon gyorsan elterjedő koronavírus korábban nem tapasztalt sokkot eredményezett. Az azonnali járványügyi hatások, a globális ellátási láncok megszakadása, illetve a társadalmi távolságtartást célzó intézkedések következtében a világ gazdasága, így hazánk is egyszerre szembesült a kínálati és a keresleti oldal szűkülésével (OECD, 2020), mely során a gazdasági visszaesés mértéke a 2008-as válságban tapasztalt csökkenést is felülmúlta (KSH, 2021).

A pénzügyi rendszer eredendően prociklikus, azaz a bankok hitelezési tevékenysége és profitabilitása együtt mozog a gazdaság rövid távú konjunktúraciklusaival, sőt „ráerősít” arra. Mindez hozzájárulhat ahhoz, hogy a gazdasági folyamatok volatilisabbá váljanak, a gazdasági ciklus amplitúdója pedig növekedjen (Horváth et al., 2002). A bankrendszer tehát természetéből fakadóan elmélyítheti a gazdasági visszaeséseket. Egy olyan jellegű makrogazdasági sokk, mint amelyet a koronavírus okozott, több csatornán keresztül is hat a hitelpiacra: az ellátási láncok zavarai és a lezárásokkal érintett ágazatokban (turizmus, vendéglátás, szórakoztatóipar, feldolgozóipar, szállítás) megfigyelt keresletcsökkenés kedvezőtlen munkapiaci- és jövedelmi hatásokat eredményez, amely a lakossági portfólió kockázatoságának növekedéséhez vezet. Az aggregált jövedelem visszaesése ugyanakkor a vállalati jövedelmezőség csökkenésével is jár, amely a késedelmes vagy nemteljesítő hitelporfóliót is növelheti. A gazdasági szereplők a bizonytalan környezetben csökkentik hitelkeresletüket, a bankok pedig a hitelporfólió kockázatainak mérséklése érdekében visszafogják hitelkínálatukat. A hitelezés visszaesése és a kockázati költségek emelkedése a banki jövedelmezőségre és ezen keresztül a tőke megfelelésre is negatívan hathat, ráadásul a recesszióból történő kilábalást is hátráltatja (Darvas, 2013), ilyen módon felerősítve a dekonjunktúrát (Borio et al., 2001; Adrian–Shin, 2008).

Annak érdekében tehát, hogy a bankrendszer ne mélyítse el a gazdasági sokkokból fakadó dekonjunktúrát, kiemelkedően fontos a hitelezési kapacitás fenntartása. Mindezt fiskális és monetáris politikai ösztönzőkkel, valamint makroprudenciális eszközökkel is biztosíthatják a hatóságok. A tanulmányban bemutatjuk, hogy ebben jelentősen eltér a koronavírussal kapcsolatos (hazai) válságkezelés a 2008-as válságtól. Míg a 2008-as válság során a fiskális és monetáris politikai mozgástér, valamint a makroprudenciális eszközrendszer hiánya következ-

tében a hitelezés nagyarányú visszafogása „credit crunch”-ot eredményezett, addig a jelenlegi válsághelyzetben fennmaradt a hitelezés bővülése.

A tanulmány felépítése a következő: a 2. fejezetben bemutatjuk, hogy a koronavírus járvány kitörésekor mennyiben volt más a makrogazdasági és a hitelpiaci helyzet Magyarországon a 2008-as válság előtt tapasztaltakhoz képest. A 3. fejezetben a vállalati, míg a 4. fejezetben a lakossági hitelpiaci folyamatokra térünk ki részletesen. Az 5. fejezetben a 2008-as válság után kialakított makroprudenciális keretrendszer koronavírusra adott válaszlépéseit mutatjuk be, míg a 6. fejezetben a fizetési moratórium hazai tapasztalatairól értekezünk.

A BANKRENDSZERBEN FELÉPÜLT KOCKÁZATOK ALAKULÁSA

A 2007 nyarán az Egyesült Államok másodrendű jelzáloghitel-piacáról kiinduló, majd a fejlett és feltörekvő piacokra is gyorsan áttérjedő válság során egyértelművé vált, hogy a bankrendszer kulcsfontosságú a gazdaság egészséges működése szempontjából, és annak egyensúlytalansága komoly következményekkel jár. A koronavírus kitörését követő helyzetet a 2008-as krízissel összevetve ugyanakkor számos eltérés látszik: míg a 2007-2008-as pénzügyi válság a pénzügyi intézmények mérlegéből terjedt át a reálgazdaságra, a jelenlegi válsághelyzet a reálgazdaság oldaláról indult. Hazánkat a 2008-at megelőző időszakkal ellentétben stabil makrogazdasági helyzetben (alacsonyabb és csökkenő mértékű GDP-arányos államadósság, stabil finanszírozási szerkezet, alacsony munkanélküliségi ráta) érték a pandémiából származó sokkok (1. táblázat).

1. táblázat: Magyarország válságot megelőző egyes gazdasági mutatóinak alakulása

	Indikátor	2008	2019
Reálgazdasági teljesítmény	A GDP növekedése (előző év azonos időszakához képest, %)	0,9	4,9
	Munkanélküliségi ráta (15-74 év, %)	7,8	3,3
Államadósság és költségvetés	Államadósság (a GDP százalékában)	71,8	66,3
	Devizaadósság aránya a központi államadósságon belül (%)	37,4	17,4
	Külföldiek aránya az adósságon belül (%)	51,4	33,9
	Költségvetési egyenleg (a GDP százalékában)	-3,7	-2,0
Külső egyensúly	Folyó fizetési mérleg egyenlege (a GDP százalékában)	-7,1	-0,8
	Nettó külső adósság (a GDP százalékában)	52,6	7,9
	Bruttó külső adósság (a GDP százalékában)	97,1	53,3

Forrás: MNB (2020a)

Érdemi különbséget jelent, hogy ezzel párhuzamosan a hazai bankrendszer ellenálló képessége is jelentősen javult az elmúlt évtizedben (2. táblázat). A bankok kellő likviditással és jövedelmezőséggel, valamint egészséges mérlegekkel rendelkeztek ahhoz, hogy hozzájáruljanak a pandémia hatásainak tompításához.

2. táblázat: A magyar bankrendszer egyes mutatói 2008-ban és 2019-ben

Fő bankrendszeri mutatók (%)	2008	2019
Likvid eszköz /összes eszköz	10	30,9
Hitel/betét	152	75
Külföldi források/összes forrás	34	12,7
90 napon túl késedelmes hitelek aránya	4,6	2
Tőkemegfelelési-mutató	11,2	20,6
Nettó NPL/szavatoló tőke	16	2
Sajáttőke-arányos jövedelmezőség	11,3	11,6
Eszközarányos működési költségek	2,4	2
Devizahitelek aránya (háztartás)	67	0,5
Változó kamatozású jelzáloghitelek aránya	77,5	48,7
Vállalati hiteldinamika (év/év)	6,5	13,9
Lakossági hiteldinamika (év/év)	19,1	16,7

Megjegyzés: A változó kamatozású jelzáloghitelek aránya 2008-ra vonatkozóan szakértői becslés alapján.

Forrás: MNB (2020a)

A magánszektor banki hitelállományának szerkezete is érdemben egészségesebb volt a koronavírus kitörésekor a 2007-2008-as gazdasági válságot megelőző időszakénál, ami ugyancsak hozzájárult ahhoz, hogy a koronavírus hitelpiacra gyakorolt hatása limitált maradjon.

A vállalati hitelezés összetétele jóval kedvezőbben alakult a koronavírus megelőzően a 2007-2008-as gazdasági válsághoz viszonyítva. Egyrészt a hitelpiacot nem jellemezte a túlzó mértékű deviza (projekt)hitelezés, melynek hatására 2008 után a nemteljesítő hitelállomány növekedésével párhuzamosan egészen 2015-ig az állomány csökkenése volt jellemző (Matolcsy, 2020). Másrészt, részben az előző válság örökségeként, a vállalatok eladósodottsága alacsony volt, a vállalati hitelállomány GDP-arányos volumene csupán 17,2 százalékot tett ki 2019 év végén, mely a negyedik legalacsonyabb volt az Európai Unión belül.

A koronavírus megelőzően fennállt, kedvező vállalati hitelezési szerkezet kialakulásában érdemi szerepet játszottak a 2008-as válság kezelésére bevezetett jegybanki lépések is: a monetáris politikai eszköztár új, célzott elemeként 2013 júniusában a jegybank elindította a Növekedési Hitelprogramot (NHP) a kkv-k hitelezésében tapasztalt tartós piaci zavar enyhítésére. A hosszú távra elérhető fix, kedvező kamatszint kiszámíthatóságot biztosított a kkv-k számára, így számottevően élénkítette a hitelkeresletet a vállalkozások oldaláról; emellett a hitelintézeteknél fokozta a versenyt az ügyfelek megszerzéséért és megtartásáért, így a hitelezési hajlandóságot is növelte és hozzájárult a hitelkondíciók lazításához. A konstrukció nem csak a résztvevő vállalkozások számára jelentett kiszámítható és alacsonyabb kamatterhet, de a verseny fokozásán keresztül – a kamatsökkentési ciklussal párhuzamosan – a piaci alapú hitelek kamatainak mérséklődéséhez is hozzájárult.

A 2017. március 31-én lezárult NHP a kkv-hitelezés meghatározó tényezője volt: a 2013. júniusi indulás óta közel 40 ezer mikro-, kis- és középvállalkozás jutott kedvező finanszírozáshoz több mint 2,8 ezer milliárd forint összegben. A program érdemben hozzájárult a hitelezési fordulat megvalósulásához: az NHP elindítását követően a kkv-hitelezés korábban tapasztalt évi 5-7 százalékos visszaesése megállt, majd 2015-től fokozatosan emelkedésnek indult (MNB, 2017). Az MNB ezt követően, 2019 elején indította el az NHP *fix* konstrukciót annak érdekében, hogy a beruházások finanszírozásában emelkedjen a kiszámíthatóbb, rögzített kamatozású termékek részaránya. A részt vevő hitelintézetek a 2020. május 29-ig elérhető konstrukció keretében több mint 17 ezer vállalattal kötöttek hitel- vagy lízingszerződést több mint 500 milliárd forint összegben².

A 2008-as válságot megelőzően a *lakossági* hitelezés szerkezete is egészségtelen volt. A forinthitelek árjellegű kondíciójánál jóval kedvezőbb feltételekkel bíró devizahitelek az euro, japán jen, és legfőképp svájci frankban történő eladásodás felé terelték a jelentős hitelkereslettel bíró lakosságot, szignifikáns árfolyamkockázatnak kitéve a szegmenst. 2008-ban a fennálló lakossági hitelállomány több mint kétharmada devizában denominált hitel volt (2. táblázat).

A bankok között kialakult erős, kockázat alapú verseny miatt ráadásul olyan adósok is devizahitelhez jutottak, akiknek a jövedelmi helyzete nem garantálta a tartós fizetőképességet. Súlyosbította a helyzetet, hogy a szerződések olyan jogszabályi környezetben keletkeztek, amely lehetőséget adott a bankok számára, hogy a szerződéses feltételeket a futamidő során egyoldalúan módosítsák, így az adósok az árfolyamkockázat vállalásán túl kamatkockázatot is viseltek (Dancsik et al., 2017).

Mindez jelentősen növelte a lakossági portfólió rizikóit. A 2008-as válságot megelőző kockázat alapú verseny, majd a bekövetkező válság kedvezőtlen munkapiaci hatásai és az árfolyam gyengüléséből, illetve a banki egyoldalú kamatemelésekből fakadó (MNB, 2012a:46-47) jelentős adósságszolgálati tehernövekedés szignifikáns nemteljesítéshez vezetett a szegmensben: a 90 napon túl késedelmes jelzáloghitel állomány 2014 végére már a teljes jelzáloghitel-portfólió negyedét tette ki, mintegy 140 ezer adóst érintve (Dancsik et al., 2015).

A pandémiát megelőzően fennálló háztartási portfólió ugyanakkor jóval egészségesebb szerkezetű volt a tizenkét évvel azelőttinél. Egyfelől, 2015 óta a lakossági hitelállomány szinte teljes egésze forintban denominált, védve az adósokat az árfolyamkockázattól. Ebben jelentős szerepe volt a deviza- és deviza alapú fogyasztói jelzáloghitelek 2014. őszi forintosításának, majd a jelzáloghiteleken kívüli fogyasztói deviza-, illetve deviza alapú hitelek konverziójának is³ (bővebben lásd Dancsik et al., 2017).

A transzparens árazást másfelől a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2014. évi LXXVIII. törvény („fair” bank törvény) is támogatja, amely átláthatóvá és ezáltal követhetővé tette a fogyasztói hitelszerződések kamatának alakulását, ezzel is hozzájárulva a törlesztés kiszámíthatóságához.

A fennálló hitelállomány emellett ellenállóbb a kamatsokkokkal szemben is: az újonnan szerződött jelzáloghitelek piacán gyakorlatilag megszűnt az éven belül változó kamatozású termékek kibocsátása, és a koronavírus kitörésének időpontjában fennálló jelzáloghitel-állomány 60 százaléka is egy évnél hosszabb távra rögzített kamatozású volt (MNB, 2021a), ami kiszámíthatóbb törlesztőrészlet-alakulást eredményez. Mindebben jelentős szerepe volt a

2015. január elsejével bevezetett, majd 2018. október 1-jével módosított, a hitelfelvevőket a hosszabb kamatperiódusú hitelek választására ösztönző adósságfék-szabályoknak, és a 2017 nyarán bevezetett, Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel konstrukciónak is.

Ráadásul a 2008-as krízissel ellentétben a háztartások erősebb mérleggel léptek be a koronavírus-válságba. Miközben az Európai Unió egészét tekintve a háztartási szektor jövedelemarányos adósságterhe alig csökkent a 2008-as gazdasági válság óta (98 százalékról 90 százalékra mérséklődött csupán), a hazai lakosság jövedelemarányos adósságterhe jóval alacsonyabb szinten állt a koronavírus-járvány kezdetén (33,4 százalék), mint 12 évvel korábban (64,3 százalék) (MNB, 2021a).

Mindez az előző hitelciklusban felhalmozott adósság leépülésének és a kedvező jövedelmi folyamatoknak is köszönhető, de a fentebb említett, 2015 január elsejével bevezetett, hatályos adósságfék szabályok szintén hatékonyan gátolják a túlzott eladósodást: a jelenleg fennálló lakossági hitelállomány 80 százaléka (a jelzáloghitelek 70 százaléka) már ezen szabályok mellett kötött szerződésekhez kapcsolódik (MNB, 2021a). Az alacsonyabb eladósodottság kisebb alkalmazkodási kényszerhez vezet, így tovább limitálja a koronavírus okozta sokk hatását.

Végezetül, a lakossági portfólió kedvező minőségét jelzi, hogy a nemteljesítési ráta 3 százalékra süllyedt 2020 decemberére ebben a szegmensben. Természetesen, mint minden gazdasági sokk, így a koronavírus járvány is hatással lehet az adósok fizetőképességére. A törlesztési képesség fenntartása érdekében ugyanakkor hazánk 2020. március 18-án fizetési moratóriumot vezetett be a lakosság és a vállalkozások valamennyi fizetési kötelezettségére vonatkozóan.

A pandémia gazdasági hatásai szempontjából a legveszélyeztetettebbnek a művészet-szórakoztatás-szabadidő, a turizmus-vendéglátás, a bányászat, a feldolgozóipar és a szállítás-raktározás ágazatok bizonyultak, és a teljes hitelállományban betöltött súlyuk miatt hosszabb távon különösen az utóbbi két ágazatban foglalkoztatottak hitelei jelentenek érdemi kockázatot: összességében a megemelkedett hitelkockázatú lakossági hitelállomány aránya 10 százalékra becsülhető (MNB, 2021a). Ugyan konkrét előrejelzés nem készült arra vonatkozóan, hogy a nemteljesítő hitelek aránya mekkora százalékot érhet el a lakossági hitelpiacon a moratórium lejártát követően, az MNB (2020a) egy igen súlyos, két évig elhúzódó stresszpálya esetén is csak 10 százalékos nemteljesítő arányt becsült a scenárió végére.

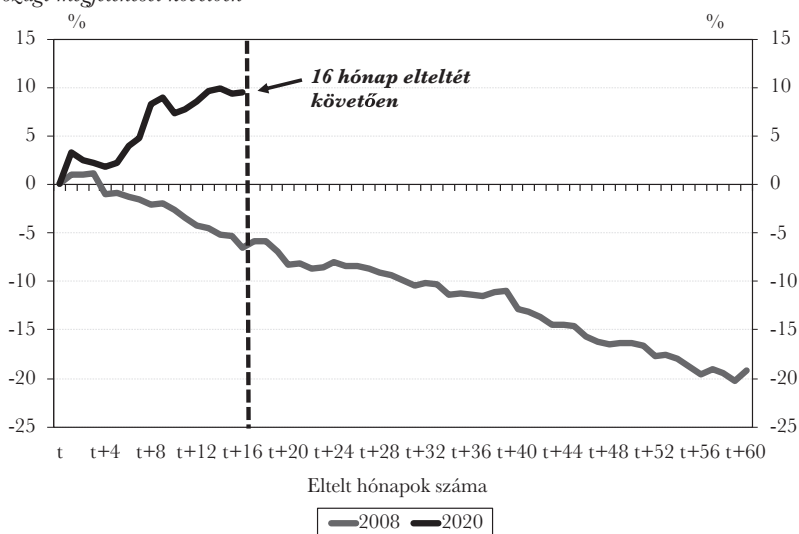
VÁLLALATI HITELEZÉS

A fentebb említett kedvező makrofinanszírozási szerkezet nem csak fiskális stimulusra nyújtott lehetőséget a pandémia során, hanem arra is, hogy a Kormány és a Magyar Nemzeti Bank olyan hitelpiaci és makroprudenciális intézkedéseket hozhasson, amelyek a bankrendszer prociklikus működésének, azaz a pénzügyi és üzleti ciklus egymást erősítő káros hatásainak megakadályozását szolgálják.

A vállalati hitelpiacon a moratórium mellett a meghirdetett nagyvolumenű hitel- és garanciaprogramok segítették leginkább a hitelezési aktivitás fenntartását: a 2020 tavaszán bejelentett állami és jegybanki hitelprogramok nagyjából 2000 milliárd forinttal, míg a garanciaprogramok 1000 milliárd forinttal kerültek meghirdetésre, mely a 2019-es vállalati hi-

telkibocsátás mintegy 70, illetve 35 százaléka (MNB, 2020a). A programok a pandémia elhúzóódása miatt többször is kibővítésre és megújításra kerültek, így a legtöbb program esetében az eredeti keret legalább kétszerese állt a vállalatok rendelkezésére a negatív reálgazdasági hatások ellensúlyozására. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a vállalati hitelállomány 9,4 százalékkal bővült a 2020-as év egészében, amely Európai Unió összehasonlításban a negyedik leggyorsabb dinamika volt, és a korábbi válsággal összevetve is jóval kedvezőbb tendenciát mutat (1. ábra). A meghirdetett támogatott programok nagyrészt kvv-fókuszúak voltak, így ezen szegmens éves növekedési üteme sokkal kevésbé esett vissza a pandémia hatására és 2020 év végén közel 14 százalékot tett ki.

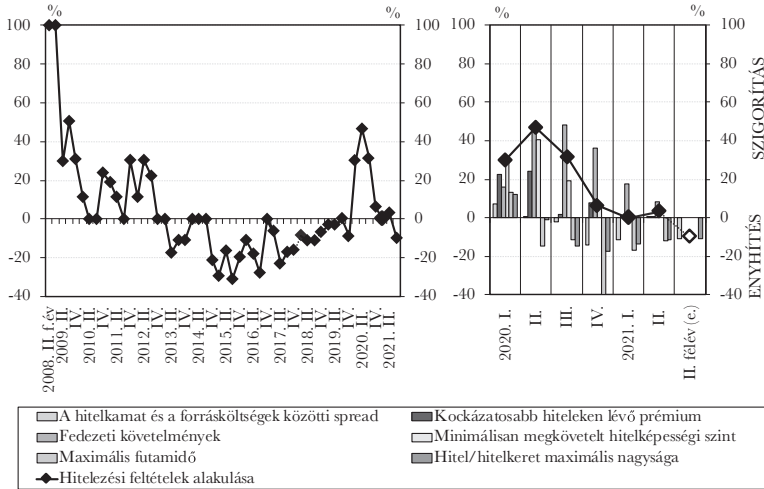
1. ábra: A vállalati hitelállomány százalékos változása a 2008-as válság kitörését, illetve a koronavírus magyarországi megjelenését követően

Forrás: MNB

A bankrendszer prociklikus természete gyakran a nem árjellegű hitelfeltételek szigorításában ölt testet, azaz a bankok ilyenkor jobban megválogatják, hogy kinek nyújtanak hitelt (cherry picking). A hitelkondíciókban történő szigorítás 2020-ban jóval kevésbé volt széles körű, mint az előző válság folyamán: a koronavírus megjelenését követően a hitelsztenderdek szigorítása jóval kisebb körben és rövidebb ideig – 3 negyedév – tartott, mint a 2007-2008-as válságot követően, amikor a pénzügyi krízis után nagyjából 4 évig a hitelsztenderdek szigorítása volt jellemző hazánkban (2. ábra). Emellett a hitelkereslet is erős maradt a válság alatt, 1 negyedévet leszámítva a bankok végig a kereslet élénkülését érzékelték a beruházások szempontjából kiemelten fontos hosszú lejáratú hitelek iránt, míg 2008 második félévétől egészen 2013 második negyedévéig a hosszú hitelek piacán jellemzően a kereslet gyengüléséről számoltak be a bankok (MNB, 2021a:28).⁴

2. ábra: A hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

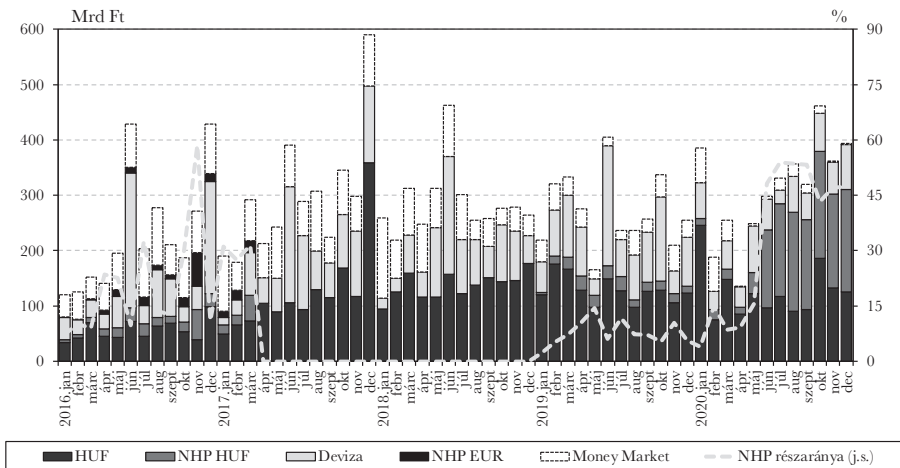

Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján

A támogatott programok hatására 2020 egészében az új vállalati hitelszerződések aggregált kibocsátása még érdemben növekedni is tudott, 18 százalékkal haladta meg a 2019-es év volumenét (MNB, 2021b). Az állami és jegybanki hitelprogramok közül a legmeghatározóbb NHP Hajrá a teljes vállalati kibocsátás 42, míg a kkv hitelkibocsátás 68 százalékáért felelt a 2020. márciustól 2020 év végéig tartó időszakban (3. ábra).

3. ábra: Új vállalati hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Forrás: MNB

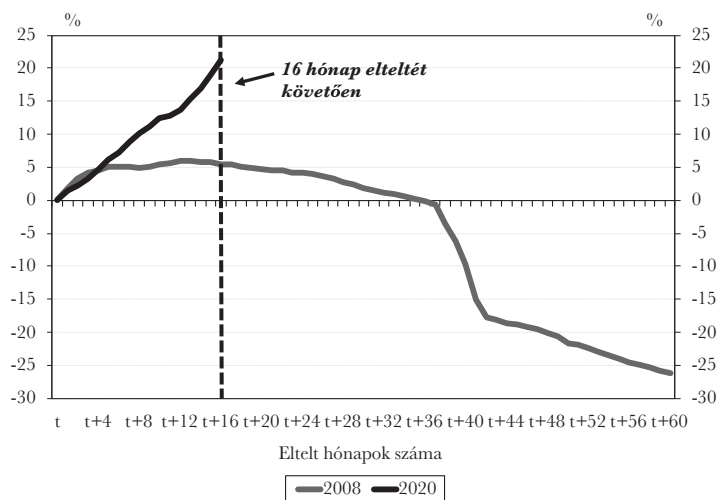

Az állami és jegybanki hitelprogramok a foglalkoztatásra is kedvező hatást gyakoroltak. Az MNB becslése alapján a programok hatására az öt főnél nagyobb vállalatok 4 százalékkal, azaz átlagosan 0,8 fővel több munkavállalót foglalkoztattak 2020 év végén 2020 márciusához viszonyítva, mint a programokat nem igénybe vevő társaik (Drabancz et al., 2021).

LAKOSSÁGI HITELEZÉS

A fentebb kifejtett kedvező szerkezeti feltételek és mérsékelt alkalmazkodási kényszer miatt a lakossági hitelbővülés dinamikája fennmaradt a pandémia időszakában is. A lakosság hitelállománya 14,5 százalékkal nőtt a 2020-as év során a folyósítások és törlesztések eredőjeként, amely uniós összehasonlításban a leggyorsabbnak számított, és a 2008-as válsággal összehasonlítva is jóval erőteljesebb hitelbővülést jelent (4. ábra).

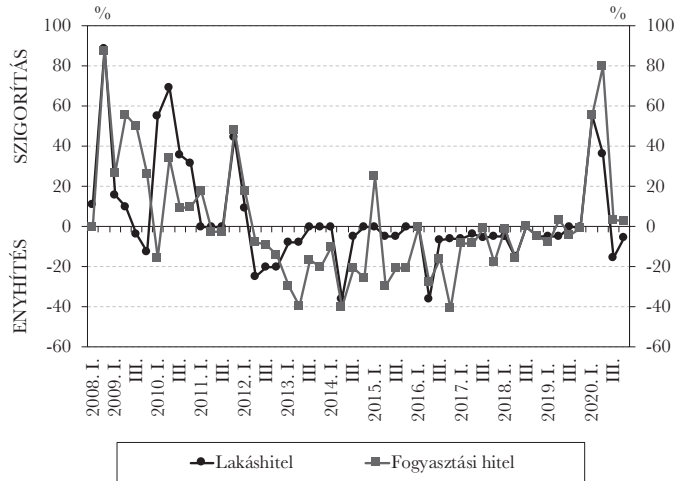
4. ábra: A lakossági hitelállomány százalékos változása a 2008-as válság kitörését, illetve a koronavírus magyarországi megjelenését követően

Forrás: MNB

A kedvező tranzakciós folyamatok annak ellenére is fennmaradtak, hogy a koronavírus megjelenését követően a bankok erősödő kockázatkerülése a hitelhez jutás feltételeinek szigorításához vezetett (5. ábra): az MNB hitelezési felmérése alapján a koronavírus megjelenését követően a tavalyi év második negyedévében a megkérdezett bankok nettó értelemben vett több mint harmada szigorított a lakáshitelek, és majdnem négyötöde a fogyasztási hitelek feltételein. A lezárásokkal és az egyre borúsabbá váló fogyasztói kilátásokkal párhuzamosan a bankok visszaeső hitelkeresletről is beszámoltak ebben az időszakban, ami jól látszott az új hitelkibocsátás visszaesésén, főképp a személyi hitelezés⁵ esetében (6. ábra).

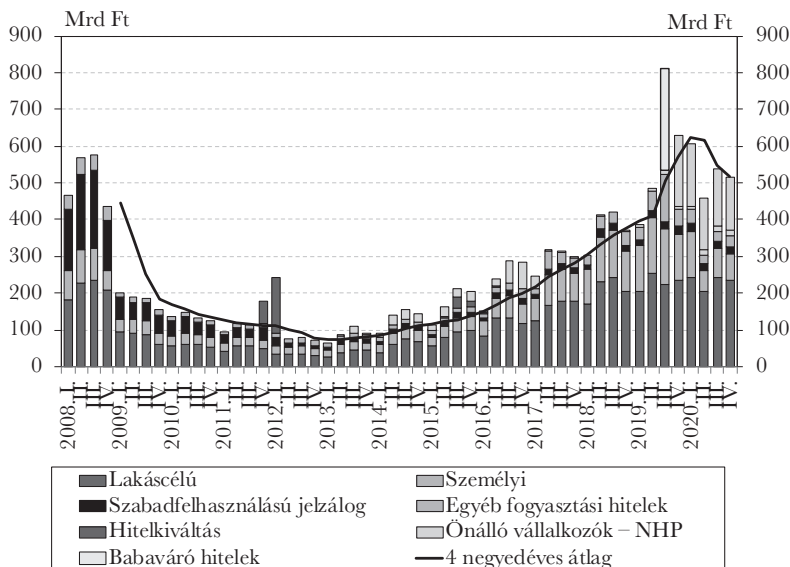
5. ábra: A hitelezési feltételek változása a háztartási szegmensben

Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján

6. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

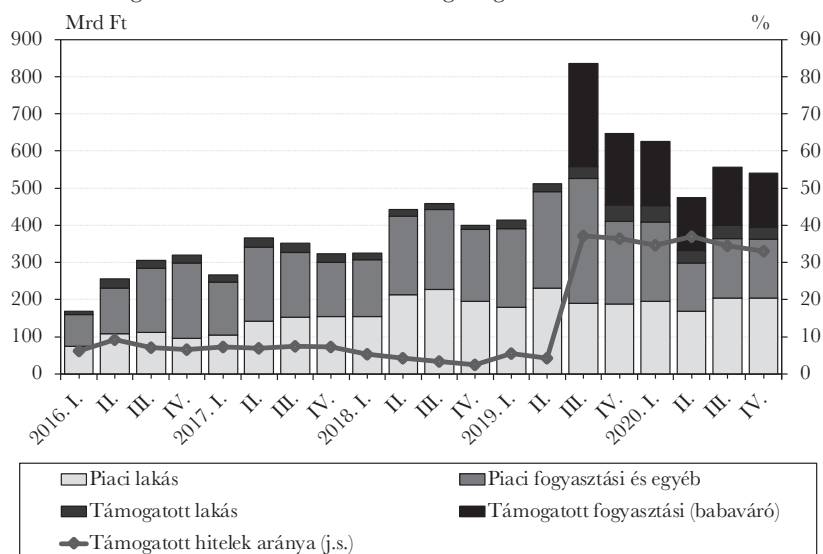
Megjegyzés: A hitelkiváltás csak a végtörlesztéssel és a forintosítással összefüggő kiváltásokat jelöli. Az egyéb fogyasztási hitelek a gépjármű-, illetve az áruvásárlási- és egyéb hiteleket tartalmazzák, babaváró hitelek nélkül.

Forrás: MNB

A visszaeső kereslet és szigorodó kínálat ellenére is erőteljes lakossági hitelállomány bővülés részben a moratórium törlesztéseket visszafogó hatásából fakadt: a jogosult lakossági hitelállomány részvételi aránya 54 százalékos volt a tavalyi év végén (MNB, 2021b). Ez azt jelenti, hogy az akkor fennálló hitelállomány valamivel több mint fele esetében szünetelt a tőketörlesztés, amely növelte a folyósítások és törlesztések eredőjeként számított növekedési ütemet: amennyiben a fizetési moratórium hatására elmaradt törlesztéseket is figyelembe vesszük, becslésünk szerint 8,4 százalékos hiteldinamika adódott volna a tavalyi évben (MNB, 2021b).

A lakossági hitelezést ugyanakkor az államilag támogatott hitelek is segítették. A lakossági szegmensben a 2020-as évben kibocsátott hitelvolumen 35 százaléka állami támogatású volt (7. ábra), legnagyobb részt a 2019 júliusától kezdődően folyósított, kedvező kondícióinak köszönhetően gyorsan népszerűvé váló babaváró kölcsönök miatt. A támogatott hitelekben belül a legnagyobb volument ezek a hitelek adják, amelyek súlyát jelzi, hogy másfél évvel az indulásukat követően, 2020 decemberében már a teljes lakossági hitelállomány 13 százalékát tették ki. A babaváró hitelek piacösztönző hatását mutatja, hogy az MNB által 2020 júniusában készített kérdőíves felmérés alapján a babaváró adósok 63 százaléka esetében a termék bevezetése új célokat hozott létre, vagy hozzásegítette őket már meglévő hitelcéljuk megvalósításához, amely a babaváró hitel hiányában csak saját megtakarításból vagy egyáltalán nem valósulhatott volna meg (Fellner et al., 2020). A babaváró hitelek piacösztönző, de egyúttal pénzügyi stabilitást nem fenyegető hatása azért is érvényesülhetett a koronavírus időszakában is, mert ezeket a hiteleket a relatíve képzettebb, jobb vagyoni-anyagi helyzetben levő társadalmi szegmens vette fel, amelynek munkapiaci helyzete is ellenállóbb bizonyult.

7. ábra: Piaci és támogatott hitelek kibocsátása a lakossági szegmensben

Forrás: MNB (2021b)

MAKROPRUDENCIÁLIS LÉPÉSEK

A 2008-as gazdasági világválság kapcsán nyilvánvalóvá vált, hogy a bankok egyedi stabilitását, prudens és jogszerű működését biztosító, ún. mikroprudenciális politika önmagában nem képes megelőzni a jelentős reálgazdasági veszteségeket okozó pénzügyi zavarokat, és makroprudenciális, a pénzügyi rendszer egészére átfogóan fókuszáló és a kockázatokat rendszerszinten megközelítő beavatkozásokra is szükség van. A 2008-as válság előtt azonban a legtöbb országban ennek sem jogi, sem intézményi keretei nem voltak adottak, tehát nem állt rendelkezésre egy jól definiált mandátummal és dedikált eszközökkel ellátott makroprudenciális politika (MNB, 2018).

A válság után nemzetközi szinten kialakításra kerültek a makroprudenciális politika keretei. A válság tapasztalatai alapján megindult szabályozói folyamat eredményeképp megszületett a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (Basel Committee on Banking Supervision) által 2010 végén publikált ún. Bazel III standardgyűjtemény, amelyet az EU-ban a 2013-ban elfogadott Egységes szabálykönyv⁶ ültetett át. Hazánkban pedig a makroprudenciális keretrendszert az e követelményeket implementáló szektorális törvények, valamint a makroprudenciális szabályozói felhatalmazást tartalmazó MNB törvény teremtették meg. Az MNB ettől kezdve egyrészt működésbe hozta az EU-szinten bevezetendő eszközöket, másrészt az országspecifikus pénzügyi stabilitási kihívások, kockázatok kezelése érdekében aktívan nyúlt a nemzeti hatáskörben meghozható intézkedésekhez is (MNB, 2019). Az MNB makroprudenciális politikájának fókuszában egyrészt a már korábban felmerült kockázatok aktív kezelése, másrészt a jövőbeli kockázatok felépülésének megakadályozása volt.

A makroprudenciális intézkedések nagyban hozzájárultak a 2008-as válság következményeinek kezeléséhez, illetve a hasonló rendszerkockázatok jövőbeli előfordulási esélyeinek mérsékléséhez is. Többek között ennek is köszönhető, hogy a hazai pénzügyi rendszer a korábban leírtaknak megfelelően a koronavírus járvány miatt 2020-ban kezdődő válságot megelőzően már robusztus ellenállóképességet épített fel, így több tőkével, magasabb likviditási pufferekkel, biztonságosabb finanszírozási szerkezettel és jobb minőségű eszközökkel nézett szembe a járvány okozta stresszhelyzetnek. A bankrendszer ennek, és a koronavírus kapcsán meghozott jegybanki és állami intézkedéseknek köszönhetően érdemben tudta segíteni a gazdasági kilábalást a hitelezési aktivitás fenntartásával.

A koronavírus járvány kezdetekor így már rendelkezésre állt egy átfogó szabályozói keretrendszer, amely a járványhelyzet hatásainak enyhítését közvetlen lépésekkel is támogatta. A prudenciális szabályozási lépések elsősorban két területen támogathatják a pénzügyi rendszert: egyrészt erősítik a pénzügyi intézmények hitelezési képességét, mivel ezen keresztül képesek leginkább enyhíteni a reálgazdasági visszaesést, másrészt növelik a pénzügyi rendszer stabilitását, mely elsősorban az emelkedő hitelezési veszteségeken keresztül kerülhet veszélybe.

Tőkekövetelmények

A bankok nyomást érezhetnek arra, hogy fenntartsák a tőkemegfelelési rátájukat és korlátozzák a hitelezésüket éppen akkor, amikor a reálgazdaságnak a legnagyobb szüksége lenne a pénzügyi támogatásra. A makroprudenciális tőkepufferek célja, hogy a bankok válsághelyzetben a felépített tőkepufferek felhasználásával fenntartsák a reálgazdaság szempontjából fontos pénzügyi szolgáltatásaikat a minimum tőkekövetelményeik megsértése nélkül. A pufferek feladata az, hogy növeljék a bankrendszer sokkellenálló képességét, így olyan körülmények között se csökkenjen a hitelezés és ne történjen meg az eszközök hirtelen értékesítése, amikor a tőkeszint romlása várható a jövedelmezőség visszaesése és a hitelezési veszteségek növekedése miatt. A 2008-as válságot követően megreformált tőkekövetelmény-rendszer (közte a makroprudenciális tőkepufferek) és a válságból való kilábalást követő erősödő jövedelmezőség jelentős többlettőke megképzését tette lehetővé a bankrendszer számára. Ennek köszönhetően a tőkepufferek rendelkezésre álltak céljuk betöltésére, vagyis a hitelezési aktivitás fenntartásának támogatására a koronavírus járvány kezdetekor. Több olyan, főként a piaci elvárásokkal és a szabályozói keretrendszer kialakításával kapcsolatos hatás is jelentkezhet azonban, amely eltántoríthatja a bankokat attól, hogy fenntartsák hitelezésüket a tőkeszint pufferkövetelmények alá süllyedése árán is (Behn et al., 2020). Válaszul a prudenciális hatóságok számos intézkedést jelentettek be annak érdekében, hogy megkönnyítsék a bankok számára a tőke felhasználását a veszteségek fedezésére, és csökkentsék a hitelezés korlátozására irányuló ösztönzőiket. Ezek az intézkedések segítik a bankrendszert abban, hogy fenntartsa a hitelezési tevékenységét, a veszteségek elnyelése közben is (ECB, 2020).

Likviditási és finanszírozási eszközök

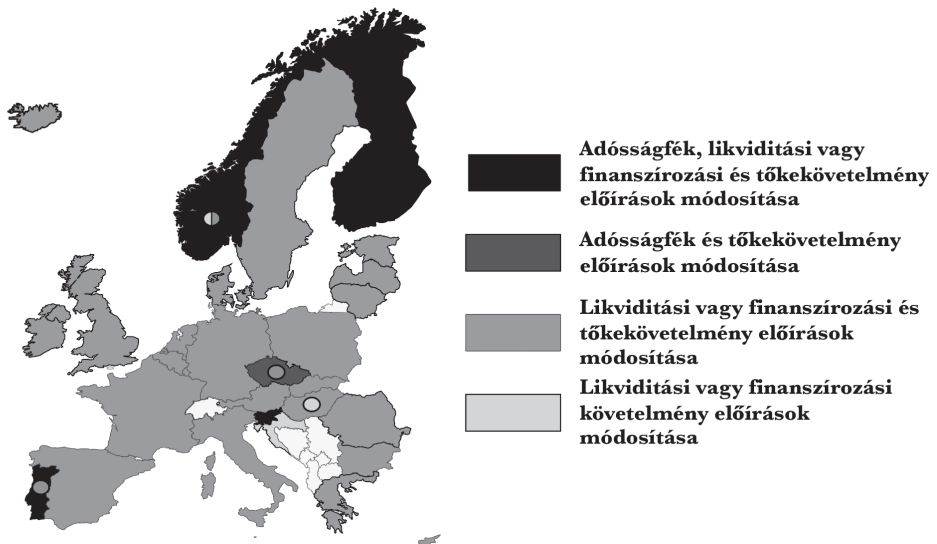
Az EKB és az EU több országának prudenciális hatósága is hangsúlyozta, hogy a bankok felhasználhatják a felépített likviditási puffereiket a likviditásfedezeti ráta (LCR) elvárt szintje alá süllyedésével is. Az LCR bevezetésének célja az volt, hogy elegendő likviditási pufferek álljanak rendelkezésre, amelyeket stresszhelyzet esetén felhasználhatnak a bankok. Ez lehetővé teszi, hogy a pénzügyi piacok átmeneti turbulenciája és forrásbevonási nehézségek esetén se kelljen visszafogni a hitelezést likviditási problémák miatt, illetve a fertőzés kockázatát is csökkenti, amely akár rendszerszintű likviditási problémákhoz is vezethetne⁷.

Magyarországon az MNB devizafinanszírozással kapcsolatos nemzeti makroprudenciális szabályokat – a devizafinanszírozás megfelelési mutatót és a devizaegyensúly mutatót – is bevezetett, amelyeken 2020 tavaszán átmenetileg szigorított a járvány banki finanszírozásra gyakorolt kockázatainak preventív jellegű kezelése érdekében. Az intézkedéseket a járvány hazai és határon átvélő pénzügyi piaci, illetve tőkeáramlási hatásainak és az arra adott esetleges tagországi szabályozási reakcióknak a bizonytalansága indokolta. A bizonytalanság csökkenésével azonban 2020 szeptemberében az MNB visszaállította a szabályozásokat a járvány előtti állapotukba (MNB, 2020b).

Adósságfék szabályok

Az egyre több országban alkalmazott adósságfék szabályok alapvetően a túlzott lakossági kockázatok felépülésének megelőzését és a megfelelő jövedelmi és fedezeti tartalékok rendelkezésre állását hivatottak biztosítani. Ezek anticiklikus kalibrációja korlátozott hatékonysággal bírhat a járvány-hatások enyhítésére. A járvány okozta exogén sokkhatás esetén az előírások ugyan enyhíthetők lehetnek a gazdaság élénkítése és a lakosság átmeneti likviditási problémáinak mérséklése érdekében, de a piaci szereplők a stresszhelyzet okozta bizonytalanságban egyébként is kockázatkerülővé válnak, és általában a korábbi jogszabályi előírások által biztosított mozgásteret sem használják ki. Az adósságfék szabályok lazítása vagy felfüggesztése azonban kockázatok felépüléséhez és túlzott eladósodáshoz is vezethet, amennyiben egyes részpiacokon vagy néhány intézménynél a jövedelmezőségi szempontok előtérbe kerülése miatt felépülhet egy jövedelemcsökkenést tapasztalt, kevésbé sokkellenálló ügyfelekből álló portfólió. Az adósságfék szabályok esetleges lazításából eredő kockázatok ezért meghaladják az abból eredő potenciális előnyöket.

8. ábra: A koronavírus-járvány hatásainak enyhítése érdekében hozott makroprudenciális intézkedések az EGT országokban

Megjegyzés: A térképen bemutatott intézkedések lazító jellegűek, ezeken kívül Magyarországon és Bulgáriában szigorító intézkedések is történtek a likviditás és finanszírozás terén. Magyarország esetében ezek már visszaállításra kerültek, Bulgária esetében még mindig érvényben vannak. A térképen körökkel jelöltük a lazító járványintézkedések bevezetése óta meghozott visszaállító lépéseket. A sötétszürke kör a már életbe lépett, a világosszürke kör a bejelentett, de még nem életbe lépett visszaállító intézkedéseket jelöli.

Forrás: MNB, ESRB

Az Európai Gazdasági Térség (EGT) országaiban a koronavírus járvány kapcsán széles körben alkalmaztak makroprudenciális intézkedéseket a hitelezési tevékenység és a banki szolgáltatások fennakadásának megelőzésére (8. ábra). A járványhelyzet kapcsán alkalmazott eszközök leginkább a tőke- és likviditási követelmények csökkentését vagy átmenetileg a szabályozói követelmények sértésének toleranciáját érintették a banki hitelezési kapacitás fenntartása érdekében. A tőkekövetelmények lazítását tekintve a tőkefenntartási puffer felhasználásának tolerálása (az eurozóna országai, Magyarország, stb.), az anticiklikus tőkepuffer kiengedése (Lettország, Norvégia, Bulgária, Írország, Csehország, stb.), a Pillér II-es tőkeajánlás (az eurozóna országai, Magyarország, stb.) és a rendszerkockázati tőkepuffer (Hollandia, Magyarország, Lengyelország) csökkentése volt a legjellemzőbb. A likviditási előírások tekintetében a likviditásfedezeti rátára vonatkozó 100 százalékos szabályozói előírás átmeneti megsértésének toleranciája emelhető ki általános európai intézkedésként, amit néhány országban a nemzeti hatáskörben előírt likviditási előírások módosítása (Magyarország, Bulgária) egészített ki. Egyes országok esetében (Csehország, Finnország, Málta, Norvégia, Portugália, Szlovénia) a hatályos adósságfék-szabályokon is lazítottak (MNB, 2020b). Bár egyes országokban megindultak a korábbi előírásokat visszaállító lépések, az enyhítések általános visszavonása azonban a bankrendszer kilábalásban és a gazdaság újraindításában betöltött kiemelt szerepére tekintettel a legtöbb esetben 2022-ben vagy azt követően várható csak.

Magyarország a nemzetközi lépésekkel összhangban, kellő időben hozta meg a szükséges intézkedéseket, amelyek támogatni tudták a hitelezési kapacitás fenntartását (9. ábra). Az MNB a banki tőkekövetelmények tekintetében átmenetileg eltekint a tőkefenntartási puffer és a 2. pilléres tőkeajánlás teljesítésétől, csökkentette a rendszerszinten jelentős intézmények tőkepuffer követelményét, és döntött a rendszerkockázati tőkepuffer felülvizsgálatának elhalasztásáról is. A rövid külső finanszírozásra való túlzott mértékű támaszkodás megelőzése céljából a Devizafinanszírozás-megfelelés mutatóra és a Devizaegyensúly mutatóra vonatkozó előírásokat is módosított az MNB, de 2020 őszén a kockázatok alakulására tekintettel visszaállította ezeket eredeti formájukba. A Jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutató esetében a piaci körülményekre reflektálva a banki kereszttulajdonlásra vonatkozó előírás enyhítéséről és a tervezett szigorítás elhalasztásáról döntött az MNB. Az ideiglenesen csökkenő, illetve szabadon felhasználható tőkekövetelmények a hazai hitelezésre fordítható szabad tőkeállományt több mint kétszeresére növelték, amivel több ezer milliárd forint összegű addicionális hitelnújtás lehet finanszírozható. Az egyéb rendszerszinten jelentős intézmények (O-SII) tőkepuffere esetén már a feloldáskor bejelentésre került, hogy a tőkepuffert 2022-től kezdődően a prudens működés biztosítása érdekében fokozatosan újra fel kell építeni.

9. ábra: A koronavírus járvány kezelése érdekében hozott átmeneti jellegű makroprudenciális politikai döntések

	Intézkedések	Időszak	Hatások
 Tőke	O-SIIB feloldása	2020. július 1 – 2021. december 31	– Hitelezési kapacitás fenntartása – Veszteségviselő képesség növelése
	SyRB felfüggesztése	2020. március – (határozatlan időre)	
 Hitelezés és finanszírozás	DEM és DMM szabályozás szigorítása	2020. március 24 – 2020. szeptember 19	– Átmeneti likviditási zavarok megelőzése, áthidalása – Hosszabb távú fizetőképesség fenntartása
	JMM szigorítás elhalasztása és a keresztf finanszírozási szabályok enyhítése	2021. március 24 – 2022. szeptember 30	
 Egyéb	Megnövelt beszámolási és monitoring követelmények	2020. március – 2020. december	– Fokozott monitoring – Reakcióképesség növelése

Megjegyzés: SyRB – rendszerkockázati tőkepuffer, O-SIIB – egyéb rendszerszinten jelentős intézmények tőkepuffere, DMM – devizafinanszírozás megfelelési mutató, DEM – devizaegyensúly mutató, JMM – jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutató.

Forrás: MNB

A FIZETÉSI MORATÓRIUM HAZAI ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI

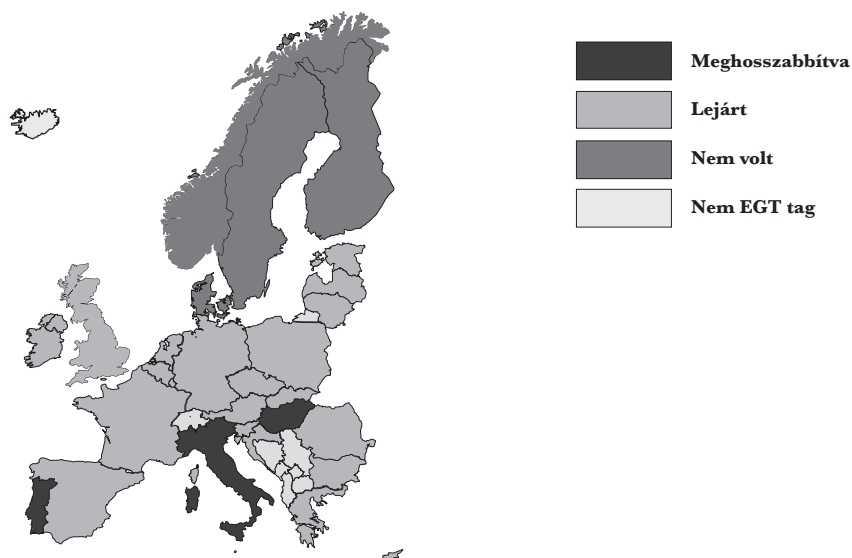
A koronavírus járvány kapcsán hozott, a hitelezést érintő egyik legújszerűbb és legnagyobb hatású intézkedés a fizetési moratóriumok bevezetése volt. Ezek alapvető célja az átmeneti likviditási nehézséggel küzdő, de hosszabb távon fizetőképes adósok megsegítése és ezzel a nemteljesítő hitelállomány drasztikus növekedésének elkerülése, valamint a hitelezési és gazdasági aktivitás fenntartása. A fizetési moratórium a hitelek törlesztési kötelezettségének átmeneti elhalasztása útján ellensúlyozza a háztartások és a vállalatok koronavírus-járvány hatására bekövetkezett sokszzerű jövedelem-, illetve árbevétel-csökkenését. A moratórium korlátozza, illetve késlelteti a potenciális nemteljesítések bekövetkeztét is, ezzel enyhíti a koronavírus-járvány azonnali hatását és időt biztosít a piaci szereplők szükséges alkalmazkodására.

Az EU-ban szinte minden országban – az észak-európai országok kivételével összesen 24 országban – vezettek be valamilyen formában fizetési moratóriumot⁸. A bevezetett intézkedésekben ugyanakkor nagyfokú heterogenitás figyelhető meg a moratórium bevezetésének jogi formája, igénybevételi feltételei, igénylési módja, időtartama és meghosszabbítása tekintetében. Jogszabályi keretek között az EU-ban Magyarország mellett további 14 ország járt el,

míg 9 ország esetében bankszövetségi ajánlás formájában alakult ki a fizetési moratóriumra vonatkozó nemzeti szintű egységes gyakorlat. A magyarországihoz hasonlóan széles körű, a vállalati és lakossági hitelekre feltétel nélkül kiterjedő fizetési moratórium csak néhány EU tagállamban fordult elő. A legtöbb országban csak bizonyos feltételek, a koronavírus-járvány okozta negatív hatásokkal szembeni közvetlen érintettség (pl. munkanélküliség, csökkenő árbevétel) esetén érhető el a moratórium. A moratóriumba való belépést illetően Magyarországon egyedülálló módon a belépés az adós számára teljesen automatikus volt, külön igénylést nem igényelt. Az EU többi országában az opt-in típusú intézkedést alkalmazták, vagyis az adós kérvényben jelezhetette igényét a moratóriumra, szemben a hazai helyzettel, ahol a kimaradás tekintetében volt szükséges nyilatkozni. Az EU-ban jellemzően 3-6 hónapos moratóriumot vezettek be, a kelet-közép-európai régió országai azonban hosszabb, 6-9 hónapos időszak mellett döntöttek. A moratóriumok meghosszabbítására jellemzően az érintettek szélesebb körére vonatkozóan 2020 végéig vagy 2021 júniusáig került sor (Drabancz et al., 2021).

10. ábra: A fizetési moratóriumok nemzetközi gyakorlata az EU-ban (2021. július 31-i állapot)

Forrás: ESRB, MNB gyűjtés

Magyarország Kormánya a koronavírus-járvány hatására az MNB javaslatával összhangban 2020. március 18-án fizetési moratóriumot rendelt el a lakosság, a nem pénzügyi vállalatok, a pénzügyi vállalkozások és a befektetési alapok adósságából eredő összes fizetési kötelezettségekre vonatkozóan. A fizetési moratórium alapján 2020. december 31-ig minden 2020. március 18-ig folyósított hiteltartozás törlesztési kötelezettsége automatikusan, külön kérelem nélkül felfüggesztésre került, azonban az adósok dönthettek úgy, hogy folytatják hitelek törlesztését. A moratórium miatt elmaradt kamattörlesztések nem tőkésednek, de nem kerültek elengedésre, azokat az ügyfeleknek a futamidő végén évente egyenlő részletek-

ben kell megfizetniük, oly módon, hogy a fizetendő törlesztőrészlet a moratórium lejárta után nem emelkedhet, e helyett az ügyletek hátralévő futamideje növekszik. A koronavírus-járvány elhúzódása és a 2020 szeptemberétől tapasztalt újbóli erősödése miatt a Kormány előbb a fizetési moratórium 6 hónapos, majd további 3 hónapos, 2021. szeptember 30-ig tartó változatlan formájú meghosszabbítása mellett döntött.

2020 májusában mintegy 1,6 millió lakossági adós és 50 ezer vállalkozás élt a moratórium lehetőségével, a jogosult lakossági és a vállalati hitelállomány 50-60 százalékát téve ki. A program bevezetése óta a moratórium alatt álló hitelállomány a járványhelyzet javulásával és a gazdasági bizonytalanság mérséklődésével párhuzamosan fokozatosan csökkent. 2021 júniusára a moratóriumban részt vevő lakossági ügyletek száma 1,15 millió főre és 2800 milliárd forint hitelállományra csökkent, ami a 2020. március 18-ig kihelyezett jogosult állomány arányában 58 százalékról 48 százalékára történtő csökkenést jelent, míg a teljes lakossági hitelállománynak már csak harmadát tette ki. A vállalati részvételben erőteljesebb csökkenés látható: a moratóriumban résztvevő 50 ezer vállalkozás 2021. júniusra 25-30 ezer vállalkozásra csökkent. Az érintett hitelállomány 2021. júniusra 1900 milliárd forintra, a jogosult állomány arányában a kezdeti 53 százalékról 33 százalékra és a teljes vállalati hitelállomány 20 százalékára csökkent.

A fizetési moratórium révén tehát egy nemzetgazdasági szinten is jelentős gazdaságélénkítő intézkedés végrehajtása vált lehetővé. A fizetési moratórium becslésünk szerint nemzetgazdasági szinten 2020 végéig mintegy 1700 milliárd forint többletlikviditást hagyhatott átmene-tileg a programot igénybe vevő háztartásoknál és vállalatoknál, ami a 2019. évi GDP 3,5-3,7 százalékát teszi ki. Ebből a háztartási szegmens mintegy 580-620 milliárd forinttal részesedett, ami a 2019. évi GDP 1,2-1,3 százalékát jelenti. A vállalati szegmensben a moratórium likviditási hatása az év végéig 1100 milliárd forintra, a 2019. évi GDP 2,3-2,4 százalékára tehető. A moratórium kilenc hónapos, 2021. szeptemberig való meghosszabbítása mintegy 450-500 milliárd forint többletlikviditást hagyhat a háztartásoknál és 600-700 milliárd forintot a vállalkozásoknál (Drabancz et al., 2021).

A tartós, a járványhelyzeten túlmutató moratórium ugyanakkor növeli a moratórium során felhalmozódó és később visszafizetendő kamatokat, jelentősen megnyújtja a hitelek futamidejét, elfedi az ügyletek valós törlesztési képességét és a törlesztés tartós szüneteltetése a későbbiekben akár ronthatja is az ügyletek fizetési fegyelmét. A háztartási adósok esetén fogyasztóvédelmi oldalról is problémát jelent, hogy az adósok sok esetben nincsenek tisztában a moratórium hitelszerződésükre vonatkozó tényleges hatásaival, és nem képesek megfelelően felmérni az igénybevétel kockázatait (MNB, 2021a). Mindezek miatt a moratórium lejárta után emelkedhet a problémás banki hitelek állománya, mely a felmerülő veszteségeken keresztül erodálhatja a bankok tőkehelyzetét és ronthatja a bankok hitelezési hajlandóságát, összességében növelve a pénzügyi stabilitási kockázatokat. Emiatt a moratórium esetleges meghosszabbítása a potenciális rendszerkockázatok felépülésének elkerülése érdekében már csak a valóban rászoruló ügyletek tekintetében lehet indokolt. Az MNB 2021. júniusi becslése alapján a moratóriumban való részvétel, valamint az adós tevékenysége és pénzügyi helyzete alapján, a lakossági hitelállomány 10 százaléka, míg a vállalati hitelállomány 12 százaléka tekinthető kiemelten kockázatosnak (MNB, 2021a). Ezt a réteget indokolt és szükséges támo-

gatni abban, hogy fokozatosan kezdhesse meg hiteleinek törlesztését, a nem kiemelten kockázatos ügyfeleknek viszont meg kell kezdeniük hiteleik normál törlesztési ütemezés szerinti fizetését annak érdekében, hogy a pénzügyi stabilitási kockázatok mérsékeltek maradjanak, a bankrendszer pedig továbbra is megfelelő mértékben tudja ellátni a gazdaság hitelezését.

ÖSSZEGZÉS

A 2020 elején megjelent koronavírus korábban nem tapasztalt sokkot eredményezett a világ-gazdaság számára, és a gazdasági visszaesés mértéke a 2008-as válságban tapasztalt csökkenést is felülmúlta. Szemben a 2008-as válsággal, – amelynek során a makro-pénzügyi mozgáster hiánya és a makroprudenciális keretrendszer kialakulatlansága felerősítette a bankrendszer prociklikus jellegét, ami a hitelállomány lécpülését és így a válság elhúzódását eredményezte – a Covid-válság során bővülni tudott a magánszektor hitelállománya, azaz a bankrendszer hozzájárult a gazdasági stabilizációhoz. Mindebben érdemi szerepet játszott a 2008-as válság kedvezőtlen örökségének – devizahitelek, változ(tathat)ó kamatozású hitelezés, túlzott mértékű jövedelemarányos törlesztőrészletek – leküzdése, a tőkeerősebb és jövedelmezőbb bankrendszer és a kedvezőbb makrogazdasági helyzet is.

A kedvező makrofinanszírozási szerkezet nem csak fiskális stimulusra nyújtott lehetőséget a pandémia során, hanem arra is, hogy a Kormány és a Magyar Nemzeti Bank olyan hitelpiaci és makroprudenciális intézkedéseket hozhasson, amelyek a bankrendszer prociklikus működésének, azaz a pénzügyi és üzleti ciklus egymást erősítő káros hatásainak tompítását szolgálják. Kiemelkedően fontos lépés volt a törlesztési moratórium bevezetése, amely segítette az adósok fizetőképességének megőrzését a koronavírus időszakában. A vállalati hitelpiacon a moratórium mellett a meghirdetett nagyvolumenű hitel- és garanciaprogramok segítették leginkább a hitelezési aktivitás fenntartását. A lakossági hitelezésben szintén jelentős szerepet játszott az állami támogatású hitelek kibocsátása, kiemelten a jelentős piacösztönző hatással bíró babaváró hiteleké. A bankokra vonatkozó prudenciális követelmények enyhítése, mint például a tőkekövetelmények egy részének feloldása vagy sértésének tolerálása tovább segítette a hitelezési aktivitás fennmaradását a bankok hitelezési kapacitásának bővítésével.

JEGYZETEK

¹ A tanulmány a szerzők nézeteit tartalmazza és nem feltétlenül tükrözi az MNB álláspontját.

² <https://www.mnb.hu/letoltes/nhpfix-junius-hu.pdf>

³ A rögzített árfolyamon történő átváltás emellett megóvta a fogyasztókat a 2015. év eleji, piaci árfolyamok kedvezőtlen alakulásától is – amikor a svájci jegybank megszüntette a svájci frank euróval szembeni rögzítését, aminek hatására annak forinttal szembeni árfolyama mintegy 10-15 százalékkal erősebb szinten stabilizálódott.

⁴ A 2007-2008-as válságot követően az elmaradó beruházások, illetve a finanszírozási korlátok következtében a magyar gazdaság potenciális növekedési üteme számottevően csökkent (MNB, 2012b:8).

⁵ A személyi hitelezésben tapasztalt visszaesés ugyanakkor a 2020 márciusában bevezetett, 2020 év végéig tartó THM-korlátozásnak is köszönhető volt, a banki termékfejlesztés következtében ugyanis a termék forgalmazása számos banknál egy átmeneti ideig szünetelt.

⁶ A hitelintézetek és befektetési vállalkozások működésének prudenciális követelményeiről szóló rendelet (Capital

Requirements Regulation – CRR), valamint az ezen intézmények prudenciális szabályozásáról és ellenőrzéséről szóló irányelv (a Capital Requirements Directive IV. – CRDIV), kiegészülve az Európai Bizottság által elfogadott, felhatalmazáson alapuló uniós jogi aktusokkal, végrehajtási intézkedésekkel, valamint az EU különböző érintett szervei - Európai Rendszerkockázati Testület (ESRB), Európai Bankhatóság (EBA) által kiadott ajánlásokkal és véleményekkel.

⁷ FAQs on ECB supervisory measures in reaction to the coronavirus (europa.eu)

⁸ ESRB koronavírus kapcsán hozott intézkedésekre vonatkozó adatbázisa alapján: Policy measures in response to the COVID-19 pandemic (europa.eu)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Adrian, Tobias – Shin, Hyun Song (2008): Liquidity and Leverage. Federal Reserve Bank of New York, *Staff Report* No. 328.
- Behn M. – Ranciota E. – Rodriguez d’Acari C. (2020): *Macroprudential capital buffers – objectives and usability*, *Macroprudential Bulletin* 11. https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/macroprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202010_1~01c
- Borio, Claudio – Furfine, Craig – Lowe, Philip (2001): Procyclicality of the financial system and financial stability: issues and policy options *BIS Papers*, No. 1.
- Dancsik Bálint – Kolozsi Pál Péter – Winkler Sándor (2017): A devizahitelek forintosításának pénzügypolitikai szempontjai: növekvő stabilitás és jegybanki mozgástér In: MNB: *A magyar út - célzott jegybanki politika*.
- Dancsik Bálint – Fábián Gergely – Fellner Zita – Horváth Gábor – Lang Péter – Nagy Gábor – Oláh Zsolt – Winkler Sándor (2015): A nemteljesítő lakossági jelzáloghitel-portfólió átfogó elemzése mikroszintű adatok segítségével, *MNB-tanulmányok különszám*.
- Darvas Zsolt (2013): *Can Europe recover without credit?* Bruegel. <https://www.bruegel.org/2013/02/can-europe-recover-without-credit/>.
- Drabancz Áron – El-Meouch Nedim Márton – Lang Péter (2021): A koronavírus-járvány miatt bevezetett jegybanki és állami hitelprogramok hatása a magyar foglalkoztatásra. *Közgazdasági Szemle*, LXVIII. évf.
- Drabancz Áron – Grosz Gabriella – Palicz Alexandr – Varga Balázs (2021): A fizetési moratórium bevezetésének magyarországi tapasztalatai. *Hitelintézési Szemle*, 20(1), 5-42.
- ECB (2020): *Financial Stability Review*, 2020 May. <https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/fsr/html/ecb.fsr202005~1b75555f66.en.html#toc34>
- Fellner Zita – Marosi Anna – Szabó Beáta (2021): A babaváró kölcsön hitelpiaci és reálgazdasági hatásai. *Közgazdasági Szemle* LXVIII. évf., 150–177.
- Horváth Edit – Mérő Katalin – Zsámboki Balázs (2002): Tanulmányok a bankszektor tevékenységének prociklikusságáról. *MNB Műhelytanulmányok* 2002/19.
- KSH (2021): *A makrogazdaság főbb negyedéves adatai*. https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0085.htmlsdfasdf.
- Matolcsy György (2020): *Egyensúly és növekedés 2010-2019. Sereghajtóból újra éllovas*. Második, átdolgozott kiadás, Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2012a): *Jelentés a pénzügyi stabilitásról*, 2012. április. Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2012b): *Jelentés az infláció alakulásáról*, 2012. december. Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2017): *A Növekedési Hitelprogram eredményei*, 2017. június. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/a-novekedesi-hitelprogram-eredmenyei-honlapra-20170613.pdf>
- MNB (2018): *Stabilitás ma – stabilitás holnap*, A Magyar Nemzeti Bank makroprudenciális stratégiája, Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2019): *Jelentés 2013-2019, 2019*. Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2020a): *Pénzügyi stabilitási jelentés*, 2020. május. Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2020b): *Makroprudenciális jelentés*, 2020. Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2021a): *Pénzügyi stabilitási jelentés*, 2021. június. Magyar Nemzeti Bank.
- MNB (2021b): *Hitelezési Folyamatok*, 2021 március. Magyar Nemzeti Bank.
- OECD (2020): *OECD Economic Outlook*, Interim Report March 2020.